

Ha Itáliába utazik

rezerválja szobáját az olasz szállodák budapesti irodájában „Via” fürdőiroda, IV., Váci-utca 36. Tel.: 832—56.

szönhető, mely most a mindennapos munkájában kitünően viseli magát. Mihelyt körte (Oktogon) állomásánál megáll a kocsik, azonnal körülserlegli a nép, annyian veszik körül, annyian másznak rája, hogy a legnagyobb bajjal lehet csak újra elindulni, szóval a vaspálya küzd a kezdet nehézségeivel. A keskeny sínpárról, melyek segítik a menykővet munkájában, még mindig kerin-genek ugyan a nép körében félelmetes legendák, de azért ma már mindenki bátran lép rajtuk keresztül. Csak az omnibuszlovak állapodnak meg néha bölcs elgondolással előtte, ami nem is csoda, ők tisztos koruknál fogva a régi iskolához tartoznak és tartják azt a régi igazságot, hogy a kapanyél is elszűl, ha a sors úgy akarja.

Igy kezdődött a budapesti villamos pályafutása, amelynek egyik legszínesebb emléke a viszonylatok régi jelzései, ezek a kis tarka körök, amelyeken valljuk be soha sem igazodtunk el. Mindenki csak a maga vonalát ismeri és aki a fogaskerekű felé szokott hazamenni, az a Károly-kaszárnyától induló kocsit, várta fehér körben zöld csillaggal, vagy ha úgy tetszik zöld fogaskerekkel. Pedig hogy haragudtunk, hogy új dolgot kell megtanulnunk, új ostobaságot találtak ki a villamosigazgatók, amikor a relációknak számokká való jelzését hozták. És hogy megszoktuk mégis, és ma már csak mosolyogni tudunk, hogy valaha a Boráros-térről vörösre festett kör-alakú korong jelezte az utat a Nyugati felé.

A BSZKRT ÉS FOLKUSHÁZY

1911-ig Budapest egész villamosközlekedése magánkézben volt. Ezt a korszakot a *Jellinek* és *Hűvös* nevek márkázzák. A közlekedés munkáját még *Bárczy* István polgármester kezdte meg, amikor 1911-ben a „Városi” (B. V. V. V.) részvénytársaságát megszerezte. 1920-ban eltökélték a „Közúti” (B. K. V. T.) megváltását is. Ekkor született meg 1922 dec. 27-ikén a BSZKRT (olyan kevesen tudják, hogy ide kell írni: *Budapest Székesfővárosi Közlekedési Részvénytársaság*) ötszázmillió koróna alaptőkével.

Most tíz esztendő a BSZKRT. Ennek a tíz esztendőnek fele a megboldogult *Rényi* Dezső, a másik fele *Folkusházy* Lajos vezérigazgató nevéhez fűződik, aki azonban az első öt esztendőben is mint alelnök állandó funkcionáriusa volt az intézménynek. Egy-két nap még és lezáródik a Folkusházy rezsim, amelyet annyit támadtak. Most amikor távozik és befejezi közéleti pályafutását, objektíven meg kell állapítani róla, hogy rendkívüli tehetségű, tömértelen sokat dolgozó ember. Alkotó tevékenysége a BSZKRT-ot is maradandó értékkel gyarapította. Folkusházy kettőt tudott csodálatos erővel és kitartással: *dolgozni és hallgatni*. Soha támadással szemben nem védekezett, a munkájával, a cselekedeteivel felelt. Mint BSZKRT vezérigazgatót nem is támadták olyan hevesen, mint mikor a főváros közlekedési tanácsnoka volt. A háború alatt. Az övé volt a legnehezebb feladat, amelyet azonban páratlan sikerrel oldott meg úgy, hogy a *Frankfurter Zeitung* vezércikkét írt róla. Pesszimista politikát folytatott: csak a legszükségesebb élelmiszert bocsátotta ki a közönség közé. Pedig még minden bőven volt. A tömeg tüntetett ellene a városháza előtt, a sajtó élesen támadta nap-nap után, *Folkusházy* hallgatott és nem nyitotta ki a *Közéleti Élelmiszerüzem* kapuit. Amikor azonban már mindenhol, Ausztria és Németország nagyvárosaiban szinte éheztek az emberek, a szűkrezabott Folkusházy-féle adagok akkor is éppen olyan teljes egészükben álltak a közönség rendelkezésére, mint azon a napon, amikor az első élelmiszerjegy megjelent a láthatáron. Nem várt érte dicséretet: ő teljesítette a kötelességét, a pesszimista politikája is bevágott, elégtételre nem reflektált; de nyugodt lelkiismerettel mondhatta, hogy igaztalanul támadták azokat, akikért dolgozott és akiknek gondatlan hónapokat biztosított.

Az a díszalbum, amelyet a BSZKRT most adott ki, tulajdonképpen Folkusházy búcsúztatója, de egyben Folkusházy válasza a támadóknak. Rengeteg adathalmaz ez, amely a leghitelesebb tanubizonyossága annak, mennyit és milyen eredménnyel dolgozott Folkusházy Lajos a vállalat és a budapesti közönség érdekében. Szép gesztus a BSZKRT részéről, hogy ehelyett a makacsul hallgatag, kemény fából való ember helyett ilyen ékesszólóan beszél.

Mert érdemes elolvasni ezt a könyvet, amelyet egyébként *Kőhalmy* József dr. igazgatóhelyettes írt, akinek az adatgyűjtésben *Balogh* Emil ny. igazgatóhelyettes segített. A kötet (mondhat-e újságíró nagyobb dicséretet róla?) ragyogó újságírói munka hiszen *Kőhalmy* a szerkesztőségi íróasztal mellől emelkedett mai pozíciójába. Külön kell megemlíteni a kötet gyönyörű képanyagáról, amely a múlt tökéletes felélesztésével valósággal lenyűgözi az embert.

PÖGANY BELA

A lóvasúttól az autobuszig

Hogyan lett a BKVT-ből és a BVVV-ből BSZKRT?

Jubilál a BSZKRT: most lett tíz esztendő. A pesti ember azonban megcsóválja a fejét, mert úgy érzi, csalás — ha kegyes család is — van a dologban. Hiszen mióta eszünk tudjuk, felcsönget hajnali álmunkból, folyton jön, ha nem kell és hiába várjuk, ha kell. A villamos tanított meg bennünket a türelemre, a káromkodásra és — ha szabad erre is utalni — az újságírásra. Igen, mi idősebb korosztálybeli újságírók a BSZKRT jogelődjein tanultuk ki a mesterségünket. A novicius újságíró számára akkoriban már nem volt szenzáció a „tót napszám”, aki leesett a harmadik emeletről és szörnyethalt; mi már villamos-elgázolásokban „utaztunk”. A tót napszámok vagy eltűntek, vagy megszokták az építési állványok magaslati levegőjét, de soha se esnek le; hasonlóképpen a villamoselgázolások száma is lepadt, vagy legalább is megszűnt szenzáció lenni: kiszorították a kancellár-gyilkosságok.

Egyszóval együtt nevelkedtünk és együtt öregedtünk a pesti villamossal és az mégis tíz esztendő maradt, azaz, hogy lett újra. Ezt a csodát pedig nem fiatalítási eljárással érte el, hanem úgy, hogy tíz esztendő előtt a BKVT és BVVV közismert emblémát BSZKRT-ra változtatta. Bár a tízéves jubileum alkalmával megjelent díszes album írásban és képben azt is bizonyítja, hogy a megfiatalítási eljárás sem maradt el. Szükség, igen nagy szükség van erre, mert az autóbusz csak úgy mint a vasutat, a villamost is hevesen ostromolja. Ha ezt a könyvet végiglapozzuk — és ez a kötet újságírói bravúrral dolgozó írójának és szerkesztőjének, *Kőhalmy* Józsefnek, az érdeme — egy kicsit magunkba szállunk. Talán mégsem volt igazunk, amikor annyit szidtuk a BSZKRT-ot és jogelődjeit, bár tagadhatatlan, hogy minden haladásnak legfőbb motorikus ereje a kritika. Budapest közúti vasúti közlekedése tulajdonképpen 1863-ban született meg. Széduletesen nagy út, amíg az előfogatos, emeletes omnibusztól eljutottunk az 1928-ban forgalomba állított valóságos termes-kocsikig, vagy a kellemesen himbálózó, ma már BSZKRT alosztályként szereplő autóbuszokig. A kalickától a főúri kastélyig. De maga a BSZKRT tíz esztendeje is azt bizonyítja, hogy amíg mi káromkodtunk a villamos-megállónál, addig az Akácfa-utcai palotában szorgalmasan dolgoztak. Mi apró kesések, lemaradások, egyéni sérelmek miatt dühöngtünk, nekik azonban nagyvonalúaknak kellett lenni, egész városrészek, sőt az egész főváros közlekedését kellett állandóan javítaniok.

AMIKOR MÉG BUDAPEST VEZETETT A KONTINENSEN

Különös: itt van előttünk egy hatalmas, modern közlekedési szervezet boszorkánykonyhája, első tekintetünk mégis a multra esik. A régi világ temetésén szívesen elmélázunk, ha örülünk is az új világ születésének. Mindnyájunknál elkövetkezik az idő, amikor az ember a multba lesz szerelmes. Amin valaha boszankodtunk, ma visszagondolunk és szelíden megmosolyogjuk. Ki lenne olyan zord lélek, hogy ne gondolna kegyelettel a derék omnibuszra, amely elé a Lánchíd nevű magaslat megmászása alkalmával úgynevezett „előfogatot”, öreg, mélabús gebét akasztottak, hogy a híd közepéig megkönyítse két testvérenek álatkínzó munkáját.

De kövessük az egymást váltogató képeket.

1866: az első lóvasúti kocsit a Nemzeti Múzeum előtt. Elbűvölő látvány, amint a fehéradrágos pesti arslánok cilinder-lentgetve üdvözlik az új alkotmány tetejéről széplelkű hölgyeinket, akik — nem tudni mért — a lóvonat próbaútján csak mint néző-közönség szerepeltek. Ámbár lehet, hogy a gavallérok veszedelmesnek tartották a vállalkozást, a maguk életét szívesen kockáztatták a haladásért, de a hölgyeket kimélni kell a veszedelmektől! És visszatérnek az idők: mintha ennek a furcsa lóvonati kocsinak édestestvére lett volna az

az ormótlan emeletes autóbusz, amelyet valami bécsi közlekedési végeladason vetünk és amely — nem is olyan régen: 1921-ben — szenzáció volt a pesti utcán, de azóta annyira a lomtárba került, hogy már el is felejtettük.

A lóvonat végállomása éppen úgy a ligetben volt, mint ma. Az épület ma is megvan és a derék villamos-kalauzok ma is itt húznak néhány mély slukkot a cigarettájukból. A nyolcvanas években már kedves, szellős nyitott, nyári kocsik sorakoznak itt indulóra: olyanok, mint egy mozgó kávéházi terras. Az ember visszasírja, a bukácsoló lovacskákkal, a szakállas utasokkal, a jó paraszti kiállítás kalauzzal, lassú, ringó, sőt zötyögő gördülésével ma jó lenne ideg-szanatóriumnak.

Ma így tréfálkozunk róla. Akkor szenzáció volt. Igen, akkor Budapest haladásának nagyobb volt a tempója. A pesti lóvasút is az elsők közül való volt Európában: a magyar fővárost alig pár nagy város előzte meg ezen a téren. Elsősorban Páris, ahol már 1854-ben üzemben volt a lóvasút. A régi haladás tempójának legfőbb bizonyítéka azonban az, hogy *Budapest* épült a *kontinens első villamosüzemű földalatti vasútja*. (1896 májusában nyitották meg.) Igaz, hogy ezt az alkotást szörnyen megellenezte a Közmunkatanács, mondván:

„A boltozatot tartó vasszerkezet rugalmas mozgásai folytán az utcaburkolat megromlik és így az Andrassy-út sétatölcszére alkalmatlanná válik. Továbbá az alagút tulajdonképpen pincészerű építmény lesz, amely a kocsik alatt oly mértékben fog dübörögni, hogy az Andrassy-úti sétatölcszést, ahol a lassú hajtást éppen az út rendeltetésére való tekintettel behozni nem lehet, lehetetlenné teendő.”

Mondanunk sem kell, hogy a Közmunkatanácsnak, amely az egyéb nagy, Európát megelőző terv keresztülvitelénél csak a sétatölcszökért aggódott, nem volt igaza.

„A LEGUJABB BUDAPESTI NEVEZETESSÉG”

Az igazi szenzáció azonban — kilenc évvel a földalatti megnyitása előtt (1887 dec.) — a földfeletti villamos vasút próbaútja volt. A BSZKRT. most megjelent díszalbuma ezt az eseményt úgy regisztrálja, hogy a *Budapesti Hivatal* akkori cikkét közli. A félszázadelőtti kollégánál senki sem hivatottabb erre és *A legújabb budapesti nevezetesség* című cikke annyi bájjal szól az olvasóhoz, hogy nekünk is el kell olvasnunk:

„Az Andrassy-út tágas körterénél — így szól a tudósítás — tegnapolt fogva csoportosulás van a nap minden órájában. Megáll a sétáló közönség, megáll egy pillanatra még az is, akinek sietős a dolga s lesik, mikor bukkani elő a Nagyörút ködéből az a kis karcsú világoszöld kocsit, amely olyan könnyedén halad át az Andrassy-útat metsző keskeny sínpáron, mint a fiatal leány az első bál parkettjén. De még egy leendő bálkirálynőt sem bámul meg olyan alaposan a közönség frakkot viselő része, mint ahogy azt a kis elektromra járó kocsit szemügyre veszi a budapesti közönség, apraja nagyja, kicsije, öregje, gazdagja, szegényje egyaránt.

A kora délutáni kocsikázó időben nem egy elegáns fogatot lát állani az ember a sínpár valamely oldalán s a bennülők kiszállanak lesni az elektromos vaspályát. Esztendőket óta nem akadt rendes utcai látványosság Budapesten, amely úgy meg tudta volna állítani a járó-kelő népet, mint ez a kis elektromos vaspálya az osztrák-magyar államvasút pályaházától a Király-utcaig. Talán onnét van ez, hogy a közönség még most, kétnapos élete után sem szokott hozzá teljesen az új vaspályához. A budapestiek a még régi idylli időkből a megkereskedett Nóé-bárkák fénykorából hozzá vannak szokva ahhoz, hogy minden jóravaló kocsit csináljon az utcán akkora lármát, mint egy kofaveszekedéssel elegyes katonazenekar. Az elektromos vaspálya pedig nem követi a régi példákat s jár olyan nesztelen eleganciával, mintha szalónban járna. Hogy még baj nem származott ebből a nesztelen eleganciából, el nem gázolt valakit a kiskocsi, az csakis a gyors fékező készüléknek kö-